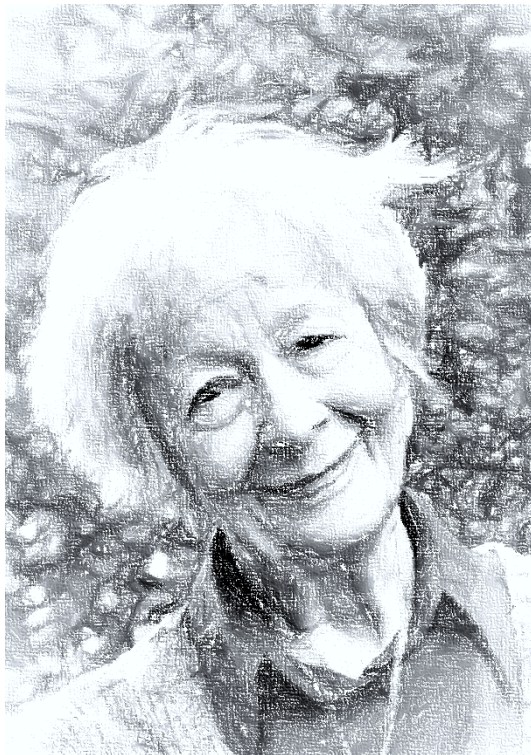

Literaturübersetzung im deutsch-polnischen
Kulturdialog – Wisława Szymborska
und die Rezeption ihrer Texte

Tłumaczenie literackie w polsko-niemieckim
dialogu kulturowym – Wisława Szymborska
i recepcja jej tekstów

Deutsch-polnisches Seminar zum Thema „Literaturübersetzung im deutsch polnischen Kulturdialog – Wisława Szymborska und die Rezeption ihrer Texte“

02.06. – 05.06.2024

Veranstalter: Karl Dedecius Stiftung an der Europa-Universität Viadrina in Frankfurt (Oder)

Schirmherrschaft: Wisława Szymborska Stiftung

Teilnehmende Universitäten:

- Adam-Mickiewicz-Universität in Poznań
- Europa-Universität Viadrina Frankfurt (Oder)
- Ludwig-Maximilians-Universität München
- Universität Gdańsk
- Universität Greifswald
- Universität Jena
- Universität Łódź
- Universität Potsdam
- Universität Szczecin
- Universität Wrocław

Polsko-niemieckie seminarium na temat „Przekład literacki w polsko-niemieckim dialogu kulturowym – Wisława Szymborska i recepcja jej tekstów”

02.06. – 05.06.2024 r.

Organizator: Fundacja im. Karla Dedeciusa przy Uniwersytecie Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą

Patronat: Fundacja Wisławy Szymborskiej

Uczestniczące uniwersytety:

- Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu
- Uniwersytet Europejski Viadrina we Frankfurcie n. Odrą
- Uniwersytet im. Ludwika i Maksymiliana w Monachium
- Uniwersytet Gdański
- Uniwersytet w Greifswaldzie
- Uniwersytet Friedricha Schillera w Jenie
- Uniwersytet Łódzki
- Uniwersytet w Poczdamie
- Uniwersytet Szczeciński
- Uniwersytet Wrocławski

Programm des Workshops

Sonntag, 02.06.

18.00 | **Filmvorführung** „Chwilami życie bywa znośne“

Montag, 03.06.

9.30-9.45 | **Begrüßung der Teilnehmenden**
9.45-12.30 | **Endvorbereitung der Präsentationen**
12.30-14.00 | **Mittagspause**
14.00-17.00 | **Plenum: Präsentationen und Diskussion**
ab 17.00 | **Workshop „Transbordering Laboratory. Wirklichkeitskonstruktion als angewandte Methode“** Leitung: *Michael Kurzweilly*, Leiter des Projekts „Nova Amerika“

Dienstag, 04.06.

9.30-12.45 | **Workshop: Literaturübersetzung.** Leitung: *Elżbieta Kalinowska* und *Andreas Volk*, Karl Dedecius-Preisträger/innen
11.15-12.45 | **Beratungsgespräch der Dozent/innen**
12.45-14.30 | **Mittagspause**
14.30-15.45 | **Gruppe I: Workshop im Archiv.** Leitung: *Agnieszka Brockmann*, Leiterin des Archivs, und *Piotr Dziurda*, Archivar
| **Gruppe II: Workshop: Herausforderungen bei der Übersetzung von Ausstellungstexten.** Leitung: *Gero Lietz*, Leitender Redakteur der Schriftenreihe „Interdisciplinary Polish Studies“ des Viadrina Center of Polish and Ukrainian Studies
15.45-16.00 | **Pause**
16.00-17.15 | **Gruppe I: Workshop: Herausforderungen bei der Übersetzung von Ausstellungstexten**
| **Gruppe II: Workshop im Archiv**
18.00 | **Podiumsgespräch mit den Karl-Dedecius-Preisträger/innen**
Die Moderatorinnen *Birgit Krehl* und *Małgorzata Tempel* im Gespräch mit *Elżbieta Kalinowska* und *Andreas Volk* (Stadt- und Regionalbibliothek in Frankfurt O.)

Mittwoch, 05.06.

9.30-12.00 | **Plenum: Von der Entstehung bis zur Präsentation einer Ausstellung.** Im Gespräch mit *Joanna Gromek-Illg*, Autorin und Kuratorin der Ausstellung „100-Jahre Szymborska“, *Agnieszka Brockmann*, *Ksymbena Filipowicz-Tokarska*, *Adam Czerneńko* – Autoren und Kuratoren der Ausstellung „Ich lese die Gedichte anderer lieber als meine eigenen ...“ – Die Geschichte der Freundschaft zwischen *Wisława Szymborska* und *Karl Dedecius* in Briefen und "Schnipselklebereien", und *Andrzej Kaluza*, Deutsches Polen-Institut
12.00-13.00 | **Zusammenfassung und Abschied**

Program warsztatów

Niedziela, 02.06.

18.00 | **Projekcja filmu „Chwilami życie bywa znośne”**

Poniedziałek, 03.06.

9.30-9.45 | **Powitanie uczestników**
9.45-12.30 | **Dopracowanie prezentacji**
12.30-14.00 | **Przerwa obiadowa**
14.00-17.00 | **Plenum: Prezentacje i dyskusja**
od 17.00 | **Warsztaty „Transbordering Laboratory. Konstrukcja rzeczywistości jako metoda stosowana”.** Prowadzenie: *Michael Kurzweily*, kierownik projektu „Nova Amerika”

Wtorek, 04.06.

9.30-12.45 | **Warsztaty: Tłumaczenie literackie.** Prowadzenie: *Elżbieta Kalinowska* i *Andreas Volk*, laureaci Nagrody im. Karla Dedeciusa
11.15-12.45 | **Narada opiekunów naukowych**
12.45-14.30 | **Przerwa obiadowa**
14.30-15.45 | Grupa I: **Warsztaty w Archiwum.** Prowadzenie: *Agnieszka Brockmann*, dyrektor Archiwum i *Piotr Dziurda*, archiwista
| Grupa II: **Warsztaty: Wyzwania w tłumaczeniu tekstów do tablic wystawy.** Prowadzenie: *Gero Lietz*, naczelny redaktor serii wydawniczej „Interdisciplinary Polish Studies” w Viadrina Center of Polish and Ukrainian Studies
15.45-16.00 | **Przerwa**
16.00-17.15 | Grupa I: **Warsztaty: Wyzwania w tłumaczeniu tekstów do tablic wystawy**
| Grupa II: **Warsztaty w Archiwum**
18.00 | **Wywiad i rozmowa z laureatami Nagrody im. Karla Dedeciusa.** Moderatorki *Birgit Krehl* i *Małgorzata Tempel* rozmawiają z *Elżbietą Kalinowską* i *Andreasem Volkiem* w Bibliotece Miasta i Regionu Frankfurt nad Odrą

Środa, 05.06.

9.30-12.00 | **Plenum: Od powstania do prezentacji wystawy.** Rozmowa z *Joanną Gromek-Illg*, autorką i kuratorką wystawy „100 lat! Wisława Szymborska”, *Agnieszka-Brockmann*, *Ksymena Filipowicz-Tokarska*, *Adam Czernerko* – autorzy i kuratorzy wystawy „*Wolę być czytelniczką wierszy cudzych, niż własnych...* Historia znajomości Wisławy Szymborskiej i Karla Dedeciusa w listach i wyklejankach”, i *Andrzej Kaluza*, Niemiecki Instytut Spraw Polskich
12.00-13.00 | **Podsumowanie i pożegnanie**

Im November 2023 trafen sich Dozentinnen und Dozenten aus Deutschland und Polen im Collegium Polonicum in Słubice, um den nächsten Workshop in der Reihe „Literaturübersetzung im deutsch-polnischen Kulturdialog“ zu planen. Diesmal standen Leben und Werk von Wisława Szymborska im Mittelpunkt. Der eigentliche Projektteil bestand darin, an zehn Universitäten ein Seminar zu diesem Thema durchzuführen - anschließend sollten die Studierenden nach Frankfurt (Oder) und Słubice kommen, um sich während des dreitägigen Workshops über ihre Erkenntnisse auszutauschen.

Im Rahmen der Projektvorbereitungen nahmen die Dozentinnen und Dozenten (später Betreuerinnen und Betreuer der Studierendengruppen) an der interdisziplinären Konferenz „Manche mögen Poesie... - die internationale Rezeption des Werks von Wisława Szymborska“ teil.

In Seminaren an den Heimatuniversitäten und später im Workshop beschäftigten sich die Studierenden mit Leben und Werk der Nobelpreisträgerin sowie mit der Rezeption ihrer Texte, insbesondere in der Musik. Ein Schwerpunkt lag auf der Übersetzung von Szymborskas Texten ins Deutsche, einschließlich der interkulturellen Aspekte, die beim Übersetzungsprozess eine wichtige Rolle spielen, sowie auf der Korrespondenz der Dichterin mit ihrem Übersetzer, Karl Dedecius. Ein wichtiges Thema waren auch die sogenannten Schnipselklebereien - selbst gebastelte Postkarten, die Wisława Szymborska gerne verschickte.

Der geplante Workshop fand vom 2. bis 5. Juni 2024 in der Doppelstadt Frankfurt (Oder) / Słubice statt, wo sich auch das Karl Dedecius Archiv mit den Handschriften der Nobelpreisträgerin und ihres Übersetzers befindet. So konnten die Studierenden die Dokumente, mit deren Kopien sie während des Seminars arbeiteten, im Original sehen. Darüber hinaus konnten sie ihre Expertise, die sie sich zuvor an ihren Universitäten angeeignet hatten, austauschen, erweitern und so zu neuen Ergebnissen gelangen. Die im Workshop gemeinsam erarbeiteten Vorträge und Präsentationen bestätigten den angestrebten Wissenszuwachs.

W listopadzie 2023 roku wykładowcy i wykładowczynie z Niemiec i Polski spotkali się w Collegium Polonicum w Słubicach, aby zaplanować kolejne warsztaty z cyklu „Przekład literacki w polsko-niemieckim dialogu kulturowym”. Tym razem tematem przewodnim było życie i twórczość Wisławy Szymborskiej. Właściwa część projektu polegała na zorganizowaniu seminarium na ten temat na dziesięciu uniwersytetach. Następnie studenci i studentki mieli przyjechać do Frankfurtu nad Odrą i Słubic, aby podzielić się swoimi spostrzeżeniami podczas trzydniowych warsztatów.

W ramach przygotowań do projektu, wykładowcy i wykładowczynie (późniejsi opiekuni i opiekunki poszczególnych grup studenckich) wzięli udział w interdyscyplinarnej konferencji pt. „Niektórzy lubią poezję ... - czyli o recepcji dzieła Wisławy Szymborskiej na arenie międzynarodowej”.

Podczas seminariów na macierzystych uczelniach, a później w ramach warsztatów, studentki i studenci analizowali życie i twórczość noblistki, a także recepcję jej tekstów, zwłaszcza w muzyce. Skupiono się na tłumaczeniu tekstów Szymborskiej na język niemiecki, w tym na aspektach międzykulturowych, które odgrywają ważną rolę w procesie przekładu, a także na korespondencji poetki z tłumaczem, Karlem Dedeciusem. Ważnym tematem były również tzw. wycinanki – własnoręcznie wykonane pocztówki, które Wisława Szymborska lubiała wysyłać.

Warsztaty odbyły się 2-5 czerwca 2024 r. w dwumieście Frankfurt nad Odrą / Słubice, gdzie znajduje się również Archiwum im. Karla Dedeciusa z rękopisami noblistki i jej tłumacza. Dzięki temu studentki i studenci mieli również okazję zobaczyć oryginalne dokumenty, z których kopiami pracowali podczas seminarium. Ponadto mogli wymienić się swoimi spostrzeżeniami i pogłębić wiedzę, zdobytą wcześniej na swoich uczelniach i tym samym dojść do nowych wniosków, co było widoczne w czasie wspólnych prezentacji i dyskusji.

Der Workshop hatte ein reichhaltiges interkulturelles Rahmenprogramm, darunter die Filmvorführung „Gelegentlich ist das Leben erträglich. Ein ungewöhnliches Porträt von Wisława Szymborska“, eine Begegnung mit dem Künstler Michael Kurzwelly zum Thema „Transbordering Laboratory - Wirklichkeitskonstruktion als angewandte Methode“, ein Austausch mit den Karl-Dedecius-Preisträger und -trägerin und einem Redakteur von Ausstellungstexten sowie ein Gespräch mit Ausstellungskuratorinnen und -kuratoren. Durch das Programm erhielten die Studierenden Einblicke in die Besonderheiten einer Grenzregion. Sie wurden für die deutsch-polnischen kulturellen und sprachlichen Besonderheiten sowie für die Rolle des Übersetzers als Mittler zwischen den Kulturen sensibilisiert. Durch das Projekt konnte der Austausch zwischen polnischen Germanistinnen und Germanisten sowie deutschen Polonistinnen und Polonisten intensiviert werden. Die Zusammenarbeit zwischen den Universitäten hat sich während des Projektes mehrfach bewährt und alle am Projekt beteiligten Universitäten haben sich bereit erklärt, die erfolgreiche Zusammenarbeit im Rahmen des Folgeprojektes fortzusetzen.

Warsztaty miały bogaty program kulturalny, obejmujący prezentację filmu dokumentalnego, poświęconego W. Szymborskiej „Chwilami życie bywa znośne”, spotkanie z artystą Michaeliem Kurzwelłym na temat „Transbordering Laboratory - konstrukcja rzeczywistości jako metoda stosowana”, współpracę z laureatami Nagrody im. Karla Dedeciusa oraz redaktorem tekstów do wystawy „100 lat! Wisława Szymborska”, a także rozmowę z kuratorami wystaw. Umożliwiło to uczestniczkom i uczestnikom projektu zapoznanie się z charakterem regionu przygranicznego. Zdobyli nowe kompetencje interkulturowe i językowe, zwłaszcza w obszarze polsko-niemieckim. A także zmierzali się z rolą tłumacza jako pośrednika między kulturami. Dzięki projektowi udało się wzmocnić niezwykle ważną wymianę pomiędzy polskimi germanistami i germanistkami oraz niemieckimi polonistami i polonistkami. Jest to owocna współpraca od samego początku projektu, a optymizmem napawa to, że wszystkie zaangażowane uniwersytety po raz kolejny zadeklarowały gotowość do kontynuacji współpracy w kolejnych edycjach projektu.

„Gelegentlich ist das Leben erträglich. Ein ungewöhnliches Porträt von Wisława Szymborska“ - Dokumentarfilm von Katarzyna Kolenda-Zaleska

Der offizielle Beginn des Workshops war für Montag, den 3. Juni geplant. Damit aber alle schon einmal in die Atmosphäre und den bevorstehenden Workshop eintauchen konnten, reisten die Studierenden bereits einen Tag früher nach Frankfurt (Oder) an - einige sogar aus München, Jena, Danzig und Lodz.

Dies veranlasste die Organisatorinnen, alle an der Biographie von W. Szymborska Interessierten (einschließlich der Einwohnerinnen und Einwohner der Doppelstadt) zu einer Filmvorführung in die frisch renovierte und technisch modern ausgestattete große Aula des Collegium Polonicum am 2. Juni einzuladen. Gezeigt wurde ein Dokumentarfilm von Katarzyna Kolenda-Zaleska, dessen Besonderheit darin besteht, dass die Dichterin keine Interviews mochte und jede Gelegenheit nutzte, ihnen aus dem Weg zu gehen. Nun ist es der TVN-Journalistin gelungen, die Nobelpreisträgerin zu einer Reise u.a. nach Italien einzuladen, bei der sie über ihr Leben sprach. Ein großer Erfolg war, dass es Kolenda-Zaleska gelang, weitere Persönlichkeiten für die Mitarbeit zu gewinnen, darunter Woody Allen, Umberto Eco, Václav Havel, Jerzy Pilch und Michał Rusinek.

Nach der Filmvorführung konnten die Anwesenden die Ausstellung „100 lat! Wisława Szymborska“ besichtigen.

Eindrücke der Studierenden:

Die Filmvorführung „Chwilami życie bywa znośne“ war eine ausgezeichnete Wahl für den offiziellen Beginn des Workshops [...]. Der Film bot eine faszinierende Darstellung der Persönlichkeit, des Lebens und des Umfelds der polnischen Dichterin. Besonders für die Workshop-Teilnehmenden, die vorab wenig über Szymborska wussten, enthielt er alle wichtigen Informationen. Das erste Treffen im Collegium Polonicum bot zudem die Gelegenheit, die Studierenden der anderen Tandemgruppen kennenzulernen. (Tandem Jena/Gdańsk)

„Chwilami życie bywa znośne. Przewrotny portret Wisławy Szymborskiej” - Film dokumentalny Katarzyny Kolendy-Zaleskiej

Oficjalne rozpoczęcie zaplanowano na poniedziałek 3 czerwca. Aby jednak wszyscy mogli zanurzyć się w atmosferze warsztatów, studenci wraz z opiekunami przyjechali do Frankfurtu nad Odrą już dzień wcześniej - niektórzy nawet z Monachium, Jeny, Gdańska czy Łodzi.

I tak w przeddzień warsztatów, ich organizatorki zaprosiły wszystkich zainteresowanych biografią Wisławy Szymborskiej (w tym mieszkańców dwumiaста) na film poświęcony noblistce do świeżo wyremontowanej i wyposażonej Dużej Auli Collegium Polonicum. Film dokumentalny Katarzyny Kolendy-Zaleskiej jest o tyle szczególny to, że poetka nie lubiła wywiadów i jak tylko się dało, starała się ich unikać. Dziennikarce TVN udało się jednak zaprosić Wisławę Szymborską w podróż m.in. do Włoch, podczas której poetka opowiadała o swoim życiu. Wielkim sukcesem Kolendy-Zaleskiej było też to, że do współpracy udało jej się namówić takie osobistości jak Woody Allen, Umberto Eco, Václav Havel, Jerzy Pilch czy Michał Rusinek.

Po filmie obecni mogli obejrzeć wystawę Joanny Gromek-Illg „100 lat! Wisława Szymborska”.

Wrażenia studentów i studentek:

Projekcja filmu „Chwilami życie bywa znośne” była doskonałym wyborem na oficjalne rozpoczęcie warsztatów [...]. Film w fascynujący sposób przedstawił osobowość, życie i środowisko polskiej poetki. Zawierał wszystkie ważne informacje, szczególnie dla uczestników warsztatów, którzy wcześniej niewiele wiedzieli o Szymborskiej. Pierwsze spotkanie w Collegium Polonicum było również okazją do poznania studentów z innych grup tandemowych. (Tandem Jena /Gdańsk)

Transbordering Laboratory. Wirklichkeitskonstruktion als angewandte Methode

„in Ślubfurt sprechamy in beiden języków gleichzeitig i skakamy z jednego sprache in die drugi język“

Am ersten Abend des Workshops begaben sich alle Teilnehmenden auf einen Spaziergang zum Brückenplatz in Frankfurt/ Oder, wo der Konzeptkünstler M. Kurzwelly das 1999 entstandene Kunstprojekt „Ślubfurt“ und dessen Fortsetzung „Nowa Amerika“ präsentierte. Die humoristische Idee der Gründung einer imaginären Stadt an der deutsch-polnischen Grenze, die jedoch realistisch existiert und durch zahlreiche gesellschaftliche Initiativen Menschen beiderseits der Oder verbindet, hat unter allen Workshop-Teilnehmenden viel Interesse und Begeisterung erweckt. Zum Abschluss des Treffens wurden alle Gäste zum üppigen Essen eingeladen, das von Personen vorbereitet wurde, die den Begegnungsort mitgestalten. Eine familiäre Atmosphäre des Ortes lud dabei zu inspirierenden Gesprächen und einem regen Austausch ein. (Verfasst von Dr. Małgorzata Tempel, Universität Potsdam)

Eindrücke der Studierenden:

Das Projekt „Nowa Amerika“ ermöglichte es den Teilnehmer:innen, mit den Bürger:innen von Frankfurt (Oder) und Ślubice in Kontakt zu treten und mehr über die Initiativen der beiden Städte zu erfahren. Es war äußerst interessant zu sehen, wie das Leben an der Grenze zwischen zwei Ländern aussieht und welche Lebensgeschichten die Menschen aus dieser Region mit sich bringen.

(Tandem
Jena/Gdańsk)

Transbordering Laboratory. Konstrukcja rzeczywistości jako metoda stosowana

„in Słubfurt sprechamy in beiden języków gleichzeitig i skakamy z jednego sprache in die drugi język”

Pierwszego wieczoru warsztatów wszyscy uczestnicy udali się na spacer na Brückenplatz we Frankfurcie nad Odrą, gdzie architekt miasta M. Kurzwelly zaprezentował powstały w 1999 r. projekt artystyczny „Słubfurt” i jego kontynuację „Nowa Amerika”. Humorystyczny pomysł założenia wymyślnego miasta na granicy polsko-niemieckiej, które istnieje jednak w rzeczywistości i łączy ludzi po obu stronach Odry poprzez liczne inicjatywy społeczne, wzbudził duże zainteresowanie i entuzjazm wśród wszystkich uczestników warsztatów. Na zakończenie spotkania wszyscy goście zostali zaproszeni na obfitą kolację przygotowaną przez osoby współtworzące to miejsce spotkań. Rodzinna atmosfera sprzyjała inspirującym rozmowom i ożywionej wymianie opinii. (Tekst: dr Małgorzata Tempel, Uniwersytet Poczdamski)

Wrażenia studentów i studentek:

Projekt „Nowa Amerika” pozwolił uczestnikom nawiązać kontakt z mieszkańcami Frankfurtu nad Odrą i Słubic oraz dowiedzieć się więcej o inicjatywach obu miast. Niezwykle interesujące było zobaczyć, jak wygląda życie na granicy dwóch krajów i jakie historie życiowe niosą ze sobą ludzie z tego regionu. (Tandem Jena/Gdańsk)

Rund um die Ausstellung

Eines der wichtigsten Ziele des Projekts war es, die grundlegenden Aufgaben eines Ausstellungskurators/-kuratorin kennen zu lernen und sich mit der Vorbereitung einer Ausstellung auseinander zu setzen.

Dank der Schirmherrschaft der Wisława Szymborska Stiftung konnten die Studierenden mit der von Joanna Gromek-Illg konzipierten Ausstellung „100 lat! Wisława Szymborska“ zur Biographie der polnischen Nobelpreisträgerin arbeiten. Die Ausstellung besteht aus 25 thematischen Tafeln, die wichtige Aspekte aus dem Leben der Dichterin darstellen, darunter ihre Kindheit, ihre Ehe, ihre Reisen und schließlich ihr literarisches Leben: Gedichte, Collagen und Literaturpreise. Den Anlass und die Konzeption der Ausstellung erläuterte Gromek-Illg im Rahmen eines Zoom-Treffens.

In Vorbereitung auf den Workshop übersetzten die Studierenden die Texte der 25 Tafeln ins Deutsche. Sie arbeiteten dabei in deutsch-polnischen Tandems, wobei jede Seite die Expertise in ihrer Sprache einbringen konnte. Die Übersetzungen wurden anschließend von Dr. Gero Lietz, dem langjährigen Chefredakteur und Sprachlektor der Schriftenreihe „Interdisciplinary Polish Studies“, redigiert und abschließend in einem Workshop mit den Studierenden diskutiert. Dabei erfuhren die Studierenden nicht nur, was ihnen besonders gut gelungen war und wo sie vielleicht in eine Übersetzungsfalle getappt waren, sondern auch, dass es nicht immer einen Konsens darüber gibt, was die beste Übersetzung ist. So wurde zum Beispiel lange darüber diskutiert, ob die altmodische Angabe des Ehestatus im Familiennamen der Mutter der Dichterin (Rottermundówna) übersetzt werden sollte.

Wokół wystawy

Jednym z najważniejszych celów projektu było zapoznanie się z podstawowymi zadaniami kuratora wystawy oraz zmierzenie się z przygotowaniem wystawy.

Dzięki patronatowi Fundacji Wisławy Szymborskiej studenci mogli pracować z wystawą „100 lat! Wisława Szymborska” poświęconą biografii polskiej noblistki. Składa się ona z 25 plansz tematycznych przedstawiających ważne aspekty życia poetki, m.in. dzieciństwo, małżeństwo, podróże i wreszcie życie literackie: wiersze, kolaże i nagrody literackie. Podczas spotkania na platformie Zoom, Joanna Gromek-Illg wyjaśniła cel i koncepcję wystawy.

W ramach przygotowań do warsztatów studentki i studenci przetłumaczyli teksty 25 plansz na język niemiecki. Pracowali w polskoniemieckich tandemach, w których każda ze stron wносиła ekspertyzę w swoim języku. Tłumaczenia zostały następnie zredagowane przez dra Gero Lietza, wieloletniego redaktora naczelnego i redaktora językowego serii „Interdisciplinary Polish Studies”, a na koniec omówione ze studentami podczas warsztatów. Studenci nie tylko dowiedzieli się, co zrobili szczególnie dobrze, a gdzie być może wpadli w pułapkę tłumaczeniową, ale także, że nie zawsze istnieje konsensus co do tego, jakie tłumaczenie jest najlepsze. Na przykład długo dyskutowano o tym, czy należy tłumaczyć staromodne oznaczenie stanu cywilnego w nazwisku matki poety (Rottermundówna).

Allerdings war dies nicht die einzige Ausstellung die sie kennenlernten. Am letzten Tag des Workshops besuchten sie noch eine zweite Ausstellung des Karl Dedecius Archivs: „Ich lese die Gedichte anderer lieber als meine eigenen ... – Die Geschichte der Freundschaft zwischen Wisława Szymborska und Karl Dedecius in Briefen und Schnipselklebereien“ und sprachen über sie mit ihren Autorinnen und Autoren – den Literaturwissenschaftlerinnen Dr. Agnieszka Brockmann und Dr. Ksymena Filipowicz-Tokarska sowie dem Graphiker Adam Czerneńko.

Diese Ausstellung war für die Workshop-Teilnehmerinnen und -Teilnehmer aus mehreren Gründen interessant: Zunächst, weil sie sich schon in der Vorbereitung auf den Workshop mit Szymborskas Schnipselklebereien auseinandersetzen mussten. Dann konnten sie im Karl Dedecius Archiv zum ersten Mal die Originale in die Hand nehmen. Schließlich konnten sie anhand einer kleinen Auswahl aus der Korrespondenz zwischen Szymborska und Dedecius die Entwicklung einer besonderen Freundschaft nachvollziehen.

Im Gespräch mit den Kuratorinnen und Kurator dieser Ausstellung erfuhren die Studierenden, wie schwierig es ist, aus einer großen Menge von Dokumenten die passenden zu finden, wie die einzelnen Dokumente miteinander korrespondieren, wie sie grafisch bearbeitet werden. Und schließlich – da es sich dabei um eine zweisprachige Ausstellung handelte – ging es auch wieder um die Frage der Übersetzung, denn die scheinbar einfache Übersetzung von Briefen entpuppte sich als knifflige literarische Übersetzung von Texten einer Dichterin.

Den Themenblock rund um die Ausstellung rundete der Vortrag von Dr. Andrzej Kaluza vom Deutschen Polen-Institut ab. Kaluza sprach aus der Perspektive eines Veranstalters über die Aufgaben, die man als Institution, die eine Ausstellung präsentiert, zu berücksichtigen hat: Dabei ging er auf folgende Fragen ein: Wie zeigt man eine (bereits existierende) Ausstellung, die man „kostenfrei“ ausleihen kann? Was bedeutet „kostenfrei“? Was sind die „versteckten Kosten“ (Transport, Raummiete, Aufsicht, Technik, Aufbau der Ausstellung)?

Nie była to jednak jedyna wystawa, z którą studenci i studentki się zapoznali. Ostatniego dnia warsztatów obejrzeli wystawę Archiwum im. Karla Dedeciusa „Wolę czytać cudze wiersze niż własne ... – Historia przyjaźni Wisławy Szymborskiej i Karla Dedeciusa w listach i wycinankach”, a następnie mogli porozmawiać o niej z jej twórcami – literaturoznawczyniami dr Agnieszką Brockmann, dr Ksymentą Filipowicz-Tokarską oraz grafikiem Adamem Czernerko.

Wystawa była interesująca dla uczestników warsztatów z kilku powodów. Już wcześniej mieli do czynienia z wycinankami Szymborskiej w ramach przygotowań do warsztatów. Teraz mogli po raz pierwszy zobaczyć oryginały wycinanek znajdujące się w Archiwum im. Karla Dedeciusa i wziąć je do ręki. Poznali też, jak na przykładzie niewielkiego wyboru z korespondencji Szymborskiej z Dedeciusem można przedstawić historię niezwykle ciekawej przyjaźni.

W rozmowie z kuratorami wystawy studenci dowiedzieli się, jak trudno z morza dokumentów wybrać te odpowiednie, jak korespondują ze sobą i jak wygląda ich opracowanie graficznie. Na sam koniec – jako że była to dwujęzyczna wystawa – po raz kolejny powróciła kwestia tłumaczenia, kiedy podczas przygotowań okazało się, że pozornie prosty przekład listów urósł do rangi przekładu literackiego.

Blok tematyczny poświęcony wystawom zamknął wykład dra Andrzeja Kałuży z Niemieckiego Instytutu spraw Polskich w Darmstadt. Kałuża opowiadał o wystawie z perspektywy instytucji wystawiającej. W tym kontekście omówił, jakie zadania i wyzwania stoją przed instytucją prezentującą wystawę, a także odpowiadał na następujące pytania: Jak pokazać istniejącą już wystawę, którą można wypożyczyć „bezpłatnie”? Co oznacza „bezpłatnie”? Jakie są „koszty ukryte” (transport, wynajem sali, nadzór, technologia, przygotowanie wystawy)? Następnie omówił różne aspekty promocji: reklama (plakat, zaproszenie, ulotka), wernisaż (tableau, muzyka, dyskusja z zaproszonymi gośćmi), dalszy program towarzyszący (wykład, prezentacja filmu (z poszanowaniem praw autorskich), odczyt).

Anschließend ging es um die Frage, wie auf die Ausstellung aufmerksam gemacht werden kann: Werbung (Plakat, Einladung, Flyer), Vernissage (Tableau, Musik, Umtrunk, evtl. Gespräch mit geladenen Gästen), weiteres Begleitprogramm (ein weiterer Vortrag, Filmpräsentation (Urheberrechte beachten), eine passende Lesung). Zum Schluss stellte sich die Frage nach der Finanzierung der „kostenfreien“ Veranstaltung, d.h. konkret – bei wem können Gelder eingeworben werden und was können die jeweiligen Projektpartner leisten (wer ist das?).

In diesem letzten Teil des Workshops wurden die Teilnehmerinnen und Teilnehmer nicht nur auf die Bedeutung alternativer Präsentationsformen für intellektuell anspruchsvolle Inhalte aufmerksam gemacht, sondern auch mit möglichen Hindernissen und Problemen konfrontiert. Dass das Thema für sie wichtig und interessant war, zeigte sich an den vielen Fragen, die während der Diskussion mit den Gästen gestellt wurden.

Eindrücke der Studierenden:

Das Seminar mit dem Lektor bot zudem die Gelegenheit, sachliche Kritik zu unseren Übersetzungen zu hören und zu erfahren, auf welche Details wir in Zukunft achten sollten und in welchen Bereichen wir unsere Arbeit verbessern können. (Tandem Jena/Gdańsk)

Ich bin ebenfalls dankbar für den Workshop mit Herrn Lietz, der uns Feedback zu unseren Übersetzungen der Ausstellungstafeln gab. Es ist sehr wertvoll direktes Feedback zu bekommen. Gleichzeitig bot er uns auch die Möglichkeit nachzufragen, warum er sich für seine Variante entschied, und war auch empfänglich für unsere Anmerkungen. (Lenka Hošová/München)

Die Diskussion über die Entwicklung von Ausstellungen verdeutlichte, wie viel Arbeit, Zeit und Geld in eine solche Unternehmung fließen. Dies ließ uns die Tatsache schätzen, selbst an einer Ausstellung mitgearbeitet zu haben. (Tandem Jena/Gdańsk)

Wreszcie, pojawiło się pytanie, jak sfinansować to „bezkosztowe” przedsięwzięcie, tj. konkretnie – kogo można poprosić o pieniądze i co mogą zrobić partnerzy projektu (kim oni są?).

Prelegenci ostatniej części warsztatów nie tylko uświadomili uczestnikom, jak ważne są alternatywne formy prezentowania trudnych intelektualnie treści, ale także zapoznali ich z potencjalnymi przeszkodami i problemami. O tym, że temat był ważny i interesujący, świadczyły liczne pytania zadawane zaproszonym gościom.

Wrażenia studentek i studentów:

Seminarium z redaktorem było [...] okazją do wystuchania obiektywnej krytyki naszych tłumaczeń i dowiedzenia się, na jakie szczegóły powinniśmy zwrócić uwagę w przyszłości i w jakich obszarach możemy poprawić naszą pracę. (Tandem Jena/Gdańsk)

Jestem również wdzięczna za warsztaty z panem Lietzem, który omówił z nami swoje komentarze do naszych tłumaczeń tablic wystawowych. Otrzymanie feedbacku jest bardzo cenne. Jednocześnie dał nam również możliwość zapytania, dlaczego decydował się na inne rozwiązania językowe niż my, a także był otwarty na nasze komentarze. (Lenka Hošová/Monachium, tłum. z j. niemieckiego)

Dyskusja na temat tworzenia wystaw uświadomiła nam, jak wiele pracy, czasu i pieniędzy wymaga takie przedsięwzięcie. Dzięki temu doceniliśmy fakt, że sami też pracowaliśmy nad wystawą. (Tandem Jena/Gdańsk)

Zusammenarbeit mit dem Übersetzer und Übersetzerin, dem Träger und der Trägerin des Karl-Dedecius-Preises 2022

Den Höhepunkt des Workshops bildete das Treffen und die Gespräche mit den Karl-Dedecius-Preisträgerin Elżbieta Kalinowska und Preisträger Andreas Volk. Mit diesem Preis werden angesehene Übersetzer und Übersetzerinnen der deutschen Literatur in die polnische und der polnischen Literatur in die deutsche Sprache ausgezeichnet. Frau Kalinowska und Herr Volk boten den Studierenden einen Übersetzungsworkshop an, in dem sie die Herausforderungen der Prosa- und Dramaübersetzung am Beispiel von *Feblik* von Małgorzata Maciejewska und *Die Kieferinseln* von Marion Poschmann diskutierten.

Frau Kalinowska und Herr Volk nahmen auch an einem Podiumsgespräch in der Stadt- und Regionalbibliothek im Frankfurt (Oder) am 4. Juni teil. In dem Gespräch mit Dr. Birgit Krehl und Dr. Małgorzata Tempel, den Slawistinnen der Universität Potsdam, erörterten sie, was die Arbeit der Literaturübersetzerinnen und -übersetzer ausmacht, mit welchen Schwierigkeiten sie während ihrer Arbeit konfrontiert werden sowie, wie Literaturübersetzerinnen und -übersetzer zwischen Ländern und Kulturen vermitteln können. Für die stimmungsvolle musikalische Umrahmung sorgte das Ensemble Bizarre Berlin (Karol Borsuk – Violine, Cornelia Gehlmann-Dinca – Flöte, Joanna Petryka-Wawrowska – Sopran). Die Veranstaltung wurde von Joanna Witelusz und Marcin Dziubek gedolmetscht.

Eindrücke der Studierenden:

Am Dienstag habe ich mich sehr auf die Literaturübersetzung mit Frau Elżbieta Kalinowska und Andreas Volk gefreut. Schade war nur, dass wir eine sehr große Gruppe waren. Ich hätte gerne mehr Zeit mit dem Übersetzer und der Übersetzerin in kleineren Gruppen verbracht. Es war sehr interessant mit ihnen zu arbeiten und es war eine große Ehre. Ich habe gelernt, dass es wichtig ist, ein Netzwerk von Kontakten aufzubauen - das macht die Arbeit als Übersetzerin und Übersetzer schneller und besser. Es hat mir auch Spaß gemacht, die Übersetzer:innen zu treffen, weil sie normalerweise introvertierte Menschen sind, und dieses Mal konnten wir besser verstehen, wie ihre Arbeit aussieht. (Lenka Hořová/München, übersetzt aus dem Polnischen)

Współpraca z tłumaczami, laureatami nagrody im. Karla Dedeciusa

Ważnym akcentem warsztatów było spotkanie i dyskusja z laureatami Nagrody im. Karla Dedeciusa – Elżbietą Kalinowską i Andreasem Volkiem. Nagroda ta honoruje wybitnych tłumaczy literatury niemieckiej na język polski i literatury polskiej na język niemiecki. Elżbieta Kalinowska i Andreas Volk zorganizowali dla studentów warsztaty translatorskie, podczas których omawiali wyzwania związane z tłumaczeniem prozy i dramatu na przykładzie *Feblika* Małgorzaty Maciejewskiej i *Die Kieferninseln* Marion Poschmann.

Otoczeni książkami, Elżbieta Kalinowska i Andreas Volk wzięli też udział w dyskusji panelowej, która odbyła się 4 czerwca w Bibliotece Miejskiej i Regionalnej we Frankfurcie nad Odrą. W rozmowie z dr Birgit Krehl i dr Małgorzatą Tempel, slawistkami z Uniwersytetu w Poczdamie, dyskutowali o tym, na czym polega praca tłumaczy literackich, z jakimi trudnościami spotykają się podczas swojej pracy oraz w jaki sposób tłumacze literacy mogą pośredniczyć między krajami i kulturami. Nastrojową oprawę muzyczną zapewnił zespół Ensemble Bizarre Berlin (Karol Borsuk – skrzypce, Cornelia Gehlmann-Dinca – flet, Joanna Petryka-Wawrowska – sopran). Wydarzenie tłumaczyli symultanicznie Joanna Witelus i Marcin Dziubek.

Wrażenia studentów i studentek:

We wtorek bardzo cieszyłam się na tłumaczenie literackie z panią Elżbietą Kalinowską i panem Andreasem Volkiem. Szkoda tylko, że byliśmy bardzo dużą grupą. Chciałabym spędzić więcej czasu z tłumaczami w mniejszych grupach. Współpraca z nimi była bardzo ciekawa; poza tym był to wielki honor. Dowiedziałam się, że rzeczą ważną jest zbudowanie sieci kontaktów – dzięki temu praca tłumacza jest szybsza i lepsza. Spotkanie z tłumaczami podobało mi się także dlatego, że zwykle to są „ludzie introwertyczni” i tym razem mogliśmy lepiej zrozumieć, jak wygląda ich praca. (Lenka Hošová/Monachium)

Der Übersetzungs-Workshop mit der Karl-Dedecius-Preisträgerin und -Preisträger war eine sehr interessante Erfahrung. Allerdings fehlte uns eine etwas pädagogischere Herangehensweise. [...] In einer großen Gruppe geht einiges und gehen einige unter. In kleineren Gruppen hätte man wahrscheinlich effektiver und ergebnisorientierter gearbeitet und mehr Möglichkeiten gehabt, sich am Projekt zu beteiligen und daraus zu lernen. Daher unser Verbesserungsvorschlag: kleinere Gruppen und kürzere Texte. Es wäre auch vorteilhaft, die Gruppen zu mischen (verschiedene Universitäten), um besser ins Gespräch und in Austausch zu kommen. Ein gemeinsamer Vergleich der Ergebnisse am Ende wäre für uns ebenfalls ein wichtiges Element gewesen. (Tandem Potsdam/Poznań)

Das fakultative Gespräch mit einem instrumentalen Einstieg sowie Ende fanden wir sehr angenehm. Das Interview mit den Karl-Dedecius-Preisträger:innen war aufschlussreich und ermöglichte uns, Neues und Interessantes über die Übersetzer:innen zu erfahren. (Tandem Potsdam/Poznań)

Warsztaty tłumaczeniowe z laureatami Nagrody im. Karla Dedeciusa były bardzo interesującym doświadczeniem. Brakowało nam jednak bardziej pedagogicznego podejścia. [...] W dużej grupie łatwo o zagubienie się i pominięcie niektórych osób. W mniejszych grupach praca byłaby prawdopodobnie bardziej efektywna i zorientowana na rezultaty, a także oferowałaby więcej możliwości do zaangażowania się w projekt i nauki. Dlatego nasza propozycja poprawy to mniejsze grupy i krótsze teksty. Korzystne byłoby również mieszanie grup (różne uniwersytety), aby lepiej rozmawiać i wymieniać się doświadczeniami. Wspólne porównanie wyników na końcu byłoby dla nas ważnym elementem. (Tandem Poznań/Poczdam)

Fakultatywna rozmowa z instrumentalnym wstępem oraz zakończeniem była bardzo przyjemna. Wywiad z laureatami Nagrody im. Karla Dedeciusa był pouczający i umożliwił nam dowiedzenie się czegoś nowego i interesującego o tłumaczach. (Tandem Poznań/Poczdam)

Workshop im Archiv

Am Dienstagnachmittag besuchten die Teilnehmerinnen und Teilnehmer des Übersetzungsworkshops das Karl Dedecius Archiv in Stubice. Der Weg dorthin war nicht weit, verbindet doch ein gläserner Durchgang das Hauptgebäude des Collegium Polonicum mit dem Bibliotheksgebäude auf der anderen Straßenseite, das auch das Archiv beherbergt. Dort angekommen stellte uns Dr. Agnieszka Brockmann, die Leiterin des Archivs, ihre Sammlung vor und wies uns auf deren Besonderheiten hin. So handelt es sich bei dem Archiv, das den Vor- und Nachlass von Karl Dedecius sowie einiger anderer polnisch-deutscher Übersetzerinnen und Übersetzer umfasst, um eines der sehr wenigen Literaturarchive, in denen Übersetzerinnen und Übersetzern – anstelle von Autorinnen und Autoren – im Mittelpunkt stehen.

Nach der kurzen Einführung in die Geschichte und das Profil des Archivs führte uns ein Mitarbeiter der Bibliothek in den vierten Stock, wo bereits eine Vielzahl an Archivmaterialien auf Tischen ausgebreitet war. Ausgestattet mit Einweghandschuhen durften wir diese dann genauer begutachten. Ein besonderes Highlight waren die Postkarten Wisława Szymborskas, der zentralen Figur unseres Übersetzungsworkshops, an Dedecius, deren Vorderseiten die Nobelpreisträgerin mit ihren berühmten Collagen („Schnipselklebereien“) gestaltet hatte. Diese jahrzehntealten Dokumente, die uns einen sehr privaten Einblick in eine langanhaltende, enge Freundschaft gaben, in den Händen halten zu dürfen, war für uns eine große Ehre. Unter den Dokumenten aus Dedecius' Nachlass, die wir uns ansehen konnten, befanden sich noch weitere, ebenfalls sehr interessante Dokumente, etwa das Bundesverdienstkreuz des Übersetzers von 1985, sowie mit Kunstdrucken aufwendig verzierte Gedichtsammlungen verschiedener Autorinnen und Autoren.

Da das Archiv jedoch nicht nur Archivalien des Namensgebers umfasst, wurden uns auch einige Dokumente von Karin Wolff gezeigt, die sich zu DDR-Zeiten einen Namen als Übersetzerin aus dem Polnischen gemacht hatte. Unter anderem waren einige ihrer Auszeichnungen zu sehen, etwa der Literaturförderpreis des Landes Brandenburg aus dem Jahr 1994 sowie das Offizierskreuz der Republik Polen aus dem Jahr 1998.

Warsztaty w Archiwum

We wtorkowe popołudnie uczestnicy warsztatów tłumaczeniowych odwiedzili Archiwum im. Karla Dedeciusa w Słubicach. Nie było tam daleko, ponieważ przeszklone przejście łączy główny budynek Collegium Polonicum z budynkiem biblioteki po drugiej stronie ulicy, w którym również mieści się Archiwum. Na miejscu dr Agnieszka Brockmann, kierownik Archiwum, przedstawiła nam swoje zbiory i wskazała na ich szczególne cechy. Archiwum, które zawiera spuściznę Karla Dedeciusa i kilku innych polsko-niemieckich tłumaczy, jest jednym z niewielu archiwów literackich, w których tłumacze – a nie autorzy – zajmują centralne miejsce.

Po krótkim wprowadzeniu w historię i profil Archiwum, zaprowadzono nas na czwarte piętro, gdzie na stołach leżała już duża liczba materiałów archiwalnych. Wyposażeni w jednorazowe rękawiczki mogliśmy je obejrzeć z bliska. Szczególną atrakcją były pocztówki od Wisławy Szymborskiej, centralnej postaci naszych warsztatów translatorskich, do Dedeciusa, które noblistka zaprojektowała sama, jako tzw. „wycinanki”. Było dla nas wielkim zaszczytem móc trzymać w rękach liczące kilkadziesiąt lat dokumenty, które dały nam bardzo prywatny wgląd w wieoletnią, bliską przyjaźń. Wśród spuścizny Dedeciusa, którą mogliśmy obejrzeć, były też inne równie interesujące przedmioty, takie jak Krzyż Zasługi z 1985 roku, a także zbiory wierszy różnych autorów, bogato zdobione grafikami.

Ponieważ jednak archiwum zawiera nie tylko archiwalne dokumenty imiennika, pokazano nam również niektóre dokumenty Karin Wolff, która zasłynęła jako tłumaczka z języka polskiego w czasach NRD. Pokazano nam między innymi niektóre z jej nagród, takie jak Nagroda Literacka Kraju Związkowego Brandenburgii z 1994 roku i Krzyż Oficerski Rzeczypospolitej Polskiej z 1998 roku.

Zum Abschluss der Führung wurden wir in die tatsächlichen Räumlichkeiten des Archivs im Erdgeschoss der Bibliothek geführt, wo wir schließlich einen Gesamteindruck der Sammlung – fein säuberlich in weißen Kartons auf zahlreichen Regalmetern gelagert – bekamen. Der Archiv-Workshop war eine willkommene Auflockerung des Programms und stellte sicherlich eines der Highlights des Übersetzungsworkshops dar. (Verfasst von Gabriel Schild, Ludwig-Maximilians-Universität München)

Eindrücke der Studierenden:

*Ein besonders interessanter Teil des Workshops war der Besuch im Archiv, für viele Teilnehmer*innen eine neue Erfahrung. Es war faszinierend zu lernen, welche Unterschiede zwischen einer Bibliothek und einem Archiv bestehen und welche Werke oder Gegenstände dort aufbewahrt werden. Besonders beeindruckend war es, sehr persönliche Gegenstände wie Fotoalben oder Tagebücher zu sehen und sich vorzustellen, wie die Personen zu ihrer Lebenszeit waren. (TanDEM Jena/Gdańsk)*

Des Weiteren begeisterte uns die Führung durch das Archiv, bei der wir verschiedenste Originale anschauen und sogar selbst in die Hand nehmen durften. Unser Interesse weckte besonders Agnieszka Brockmann, die uns mit Leidenschaft über die Arbeit im Archiv erzählte. (Studierende/Greifswald)

Studierendentandems und deren Präsentationen

Ludwig-Maximilians-Universität München

Dozentin: Małgorzata Zemła, M.A.

Student:innen: Joanna Popielinski, Lenka Hošova, Daniela Ruffer,
Gabriel Schild

Universität Łódź

Dozentin: Dr. Karolina Sidowska

Student:innen: Oliwia Świątkowska, Marta Dąbrowska, Bartosz
Bechciński

Die Präsentation unserer Gruppe behandelte die enge Zusammenarbeit von Wisława Szymborska mit ihrem Übersetzer Karl Dedecius sowie die Entwicklung ihrer Beziehung. Zunächst behandelten wir kurz die Biographie und den Hintergrund von Dedecius. Geboren am 20. Mai 1921 wuchs Dedecius deutsch-polnisch in Łódź auf. Er wurde im 2. Weltkrieg in die deutsche Wehrmacht eingezogen und geriet bei der Schlacht von Stalingrad in sowjetische Kriegsgefangenschaft, wo er Russisch lernte und erste Übersetzungsarbeiten tätigte. Nach seiner Gefangenschaft arbeitete er hauptberuflich bei der Allianz und übersetzte in seiner Freizeit nach der Arbeit. Dedecius gab an, dass er die Gedichte Szymborskas seit 1958 kannte und diese ihn inspirierten, sich mit polnischer Literatur auseinanderzusetzen. Persönlich kannte er sie seit 1960. Die Entwicklung von Dedecius' und Szymborskas Beziehung unterteilten wir in drei Phasen.

Die erste Phase (1969 – 1985) befasst sich mit den Anfängen der Bekanntschaft. In einem der ersten Briefe von Szymborska an ihn bedankte sie sich dafür, dass dieser ihre Gedichte zum Übersetzen ausgewählt hatte, hatte aber dennoch einige ausführliche Anmerkungen und Fragen zu seinen Übersetzungen. Auf jede dieser Bemerkungen antwortete Dedecius ebenso ausführlich, was er sich dabei dachte und wie man es sonst ändern könnte. Ab 1985 sprachen sie sich mit „Du“ an. Über die Jahre hinweg entwickelte sich aus dem Briefwechsel eine innige Freundschaft zwischen den beiden.

Tandemy studenckie i ich prezentacje

Uniwersytet w Monachium

Opieka naukowa: mgr Małgorzata Zemła

Studenci i studentki: Joanna Popielinski, Lenka Hošova, Daniela Ruffer, Gabriel Schild

Uniwersytet Łódzki

Opieka naukowa: dr Karolina Sidowska

Studenci i studentki: Oliwia Świątkowska, Marta Dąbrowska, Bartosz Bechciński

Grupa polsko-niemiecka z Łodzi i Monachium przedstawiła korespondencję Wisławy Szymborskiej i Karla Dedeciusa. Na początku przypomniałmiśmy sobie bądź dowiedzieliśmy się czegoś nowego o postaci samego tłumacza, którego głównym zajęciem wcale nie był przekład. Traktował to jako hobby, co może dziwić, zważywszy na jego wkład w rozpowszechnianie polskiej poezji wśród niemieckojęzycznych odbiorców.

Główną osią, na której oparte zostało wystąpienie, były trzy punkty zwrotne w relacji tej dwójki – pierwszy list tłumacza do poetki, prywatne spotkanie w Krakowie, otrzymanie Nagrody Nobla przez Szymborską. Wydarzenia te wyznaczają zmianę tonu ich korespondencji, która skręca na coraz bardziej przyjacielskie tory (szczególnie po 1985 r.). Nagroda Nobla z jednej strony znacząco zmieniła ich relację (krótsze, lapidarne wiadomości), z drugiej natomiast nadal pozostawali w ciepłych stosunkach i pozwalali sobie na – tak charakterystyczny dla nich – trochę ironiczny i humorystyczny ton.

Najważniejszym aspektem były wątpliwości translatoryczne Dedeciusa, które konsultował w korespondencji z autorką. Jedne z najobszerniejszych listów wymienili w sprawie wierszy z tomiku „Sól” [niem. „Salz”]. Oboje nie chcieli narzucać swoich pomysłów, a jedynie dawać wskazówki. Dużo mówi nam to o ich charakterach i relacji oraz o pracy i dylematach tłumacza, co stanowiło główny temat monachijsko-łódzkiej prezentacji. (Tandem Łódź/Wrocław)

Die zweite Phase (1985 – 1996) beginnt nach dem ersten persönlichen Treffen, wodurch die Korrespondenz zwischen beiden immer persönlicher und inniger wurde. Dass sich ein tiefes Vertrauen seitens Szymborska entwickelte wird vor allem dadurch deutlich, dass sie Dedecius volle Freiheit bei der Auswahl der Texte zur Übersetzung und die Art und Weise, wie sie übersetzt werden sollen, gab – ein deutlicher Gegensatz zur ersten Phase. Schließlich erhielt Szymborska 1995 den Herder-Preis, wofür sie sich bei Dedecius bedankte, da sie meinte, dass sie diesen Preis ohne seine Arbeit nicht bekommen hätte. Die Freundschaft und das Vertrauen waren sehr stark, was auch in der Präsentation hervorgehoben wurde.

Die dritte Phase (1966 – 2012) zeichnet sich durch die abnehmende Briefwechselhäufigkeit aus. Nachdem Szymborska 1996 den Nobelpreis erhielt, wurden ihre Briefe immer kürzer. Die Korrespondenz zwischen Dedecius und Szymborska veränderte sich, was in der Präsentation hervorgehoben wurde. Während Dedecius von Jahr zu Jahr immer schwächer und kränker wurde, beschwerte sich die Dichterin zunehmend über die Anzahl ihrer öffentlichen Auftritte und Vorträge.

Die Präsentation endete mit einer Reflexion über die Beständigkeit und Einzigartigkeit dieser literarischen Freundschaft. (Tandem München/Łódź)

Europa-Universität Viadrina Frankfurt (Oder)

Dozentinnen: Constance Krüger, M.A. und Dr. Małgorzata Szajbel-Keck

Student:innen: Sara Bednarczyk, Paulina Hadrys, Hermann Müller, Raphael Wolny

Universität Wrocław

Dozentin: Prof. Anna Małgorzewicz

Student:innen: Jakub Kęcik, Beata Maciejewska, Aleksandra Pieprzyk, Aleksandra Wojciechowska, Rafał Bocianowski

Unsere digitale Projektion, die aus Collagen, den sogenannten Schnipselklebereien bestand und als Diashow präsentiert wurde, beruht auf der Idee, dass neben den analogen Ausstellungs-Tafeln ein digitales Medium die Ausstellung abrunden und abwechslungsreich bereichern kann. Deshalb wollten wir dem analogen Angebot etwas entgegensetzen und entschieden uns für eine digitale Projektion. Unsere selbsterarbeiteten Collagen wurden als Diashow präsentiert. Für die sogenannte Schnipselklebereientechnik dienten vor allem Vorlagen von Wisława Szymborska. (Sara Bednarczyk/Raphael Wolny/ Frankfurt (Oder))

Die digitale Präsentation wurde durch „analoge“, d.h. auf Papier hergestellte Schnipselklebereien ergänzt, die von der Poesie und dem künstlerischen Werk Wisława Szymborskas inspiriert waren.

Uniwersytet Europejski Viadrina we Frankfurcie nad Odrą

Opieka naukowa: mgr Constance Krüger i dr Małgorzata Szajbel-Keck

Studentki i studenci: Sara Bednarczyk, Paulina Hadrys, Hermann

Müller, Raphael Wolny

Uniwersytet Wrocławski

Opieka naukowa: prof. Anna Małgorzewicz

Studentki i studenci: Jakub Kęćik, Beata Maciejewska, Aleksandra

Pieprzyk, Aleksandra Wojciechowska, Rafał Bocianowski

Nasza cyfrowa prezentacja, która składała się z posklejanych fragmentów i była prezentowana jako pokaz slajdów, opierała się na pomysśle, że cyfrowe medium może uzupełnić i wzbogacić wystawę obok analogowych tablic wystawowych. Postanowiliśmy więc czymś przeciwstawić analogową ofertę i zdecydowaliśmy się na cyfrową projekcję. Stworzone przez nas kolaże zostały zaprezentowane w formie pokaz slajdów. Technika tzw. wyklejanki opierała się głównie na twórczości Wisławy Szymborskiej. (Sara Bednarczyk/Raphael Wolny/ Frankfurt (Oder))

Cyfrową prezentację uzupełniły „analogowe“, czyli wykonane na papierze, wyklejanki studentów inspirowane poezją i twórczością artystyczną Wisławy Szymborskiej.

Universität Greifswald

Dozentin: Karin Ritthaler-Praefcke, M.A.

Student:innen: Barbara Szczek, Viktoriia Storonska, Natalia Kalauch

Universität Szczecin

Dozenten: Prof. Piotr Sulikowski und Dr. Emil Lesner

Student:innen: Agnieszka Konkolewska, Julia Owczaruk, Adrian Kotuła

Im Rahmen des deutsch-polnischen Workshops am Collegium Polonicum in Słubice haben wir, die Studentinnen des Instituts für Slawistik Greifswald, zusammen mit den Student:innen des Instituts für Sprachwissenschaft Stettin eine Präsentation über die „I-Faktoren in der literarischen Übersetzung“ vorbereitet. In dieser definierten wir die Interfaktoren Interkulturalität, Intersemiotizität, Intertextualität und Indexikalität und stellten sie anhand von Beispielen aus den Ausstellungstafeln 1-6 zum Leben von Wisława Szymborska und ausgewählter Literatur der Dichterin vor. Um diese Literatur zu verstehen, waren neben kulturellen und literaturwissenschaftlichen Faktoren, die für eine erfolgreiche Übersetzung erforderlich sind, auch eine sehr gute Beherrschung der Mutter- und Fremdsprache notwendig. Während des Arbeitsprozesses wurde deutlich, welches großes Repertoire an Hintergrundwissen ein:e Übersetzer:in für seine Tätigkeit benötigt, um Zusammenhänge zu erkennen, zu verstehen und in der Zielsprache richtig umzusetzen. (Studierende/Greifswald)

Am Beispiel des Gedichts „Urodziny“ wurde die praktische Anwendung der verschiedenen Übersetzungstechniken beschrieben. Es wurden bestimmte Beispiele aus der Dichtung Szymborskas gezeigt und die Auswirkungen der Übersetzungstechniken auf das Verständnis und die Interpretation des Gedichts im Rahmen der zielsprachlichen (deutschen) Kultur untersucht. Zur Diskussion wurde gestellt, wie die Anwendung spezifischer Übersetzungstechniken die Übersetzung des Ausgangstextes beeinflusst und welche Herausforderungen bzw. Lösungen sich daraus ergeben. Es wurde darüber hinaus besprochen, wie die I-Faktoren das übersetzerische Endergebnis prägen und welche Techniken sich als besonders effektiv erwiesen haben. (Studierende/Szczecin)

Uniwersytet w Greifswaldzie

Opieka naukowa: mgr Karin Ritthaler-Praefcke

Studentki i studenci: Barbara Szczęk, Viktoriia Storonska, Natalia Kalauch

Uniwersytet Szczeciński

Opieka naukowa: prof. Piotr Sulikowski und dr Emil Lesner

Studentki i studenci: Agnieszka Konkolewska, Julia Owczaruk, Adrian Kotuła

W ramach polsko-niemieckich warsztatów w Collegium Polonicum w Słubicach, studenci z Instytutu Slawistyki w Greifswaldzie, oraz Instytutu Językoznawstwa w Szczecinie, przygotowali prezentację na temat i-faktorów w przekładzie literackim. Przedstawione i zdefiniowane zostały interkulturalność, intersemiotyczność, intertekstualność i indeksykalność, na przykładzie zarówno plansz 1-6 o życiu Wisławy Szymborskiej, jak i literaturze wyżej wymienionej poetki. Potrzebne do zrozumienia tej literatury, były czynniki kulturowe i literaturoznawcze, które wymagane są, aby przekład był udany, ale rolę grały także biegłość w języku ojczystym i obcym. W ciągu procesu pracy stało się jasne, jak obszerny repertuar wiedzy jest potrzebny tłumaczowi w swojej pracy, aby rozpoznać, zrozumieć i poprawnie przetłumaczyć kontekst w języku docelowym. (Studenci i studentki/Greifswald)

Na przykładzie wiersza „Urodziny”, studenci i studentki opisali praktyczne zastosowanie różnych technik tłumaczeniowych. Pokazali konkretne przykłady z poezji Szymborskiej i przeanalizowali wpływ technik tłumaczeniowych na zrozumienie i interpretację wiersza w kontekście kultury języka docelowego (niemieckiego). Dyskusja koncentrowała się na tym, w jaki sposób zastosowanie określonych technik tłumaczeniowych wpływa na tłumaczenie tekstu źródłowego oraz jakie wyzwania i rozwiązania z tego wynikają. Omówili również, w jaki sposób I-czynniki charakteryzują ostateczny wynik tłumaczenia i które techniki okazały się szczególnie skuteczne. (Studenci i studentki/ Szczecin, tłum. z j. niemieckiego)

Universität Potsdam

Dozentinnen: Dr. Birgit Krehl und Dr. Małgorzata Tempel

Student:innen: Sébastien Aubanel, Stefan Geisler, Maria Grant, Natalia Kowalska, Nico Lochow

Adam-Mickiewicz-Universität in Poznań

Dozentin: Dr. Anna Fimiak-Chwiłkowska

Student:innen: Magdalena Cygan, Dawid Sulgostowski

Die Tandemgruppe der Studierenden aus Poznań und Potsdam beschäftigte sich mit der Rezeption von Wisława Szymborska in der Musik. In einem ironisch-unterhaltsamen Interview der Dichterin mit einem Journalisten brachten sie dem Publikum die Persönlichkeit der Dichterin näher. Ergänzt wurde das Gespräch durch Musikstücke, die von der Poesie Wisława Szymborskas ausgingen. Am Ende überraschte die Gruppe mit einem eigenen Musikstück, das von Wisława Szymborska inspiriert war.

Uniwersytet w Poczdamie

Opieka naukowa: dr Birgit Krehl i dr Małgorzata Tempel

Studentki i studenci: Sébastien Aubanel, Stefan Geisler, Maria Grant, Natalia Kowalska, Nico Lochow

Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Opieka naukowa: dr Anna Fimiak-Chwiłkowska

Studentki i studenci: Magdalena Cygan, Dawid Sulgostowski

Tandem studentów z Poznania i Poczdamu skupił się na recepcji Wisławy Szymborskiej w muzyce. W ironicznym i zabawnym wywiadzie poetki z dziennikarzem przybliżyli publiczności osobowość poetki. Rozmowę uzupełniały utwory muzyczne włączające poezję Wisławy Szymborskiej. Na koniec zaskoczyli publiczność własnym utworem muzycznym inspirowanym Wisławą Szymborską.

Universität Jena

Dozentin: Prof. Andrea Meyer-Fraatz

Student:innen: Frederik Ehlert, Gaja Kornecka, Aleksandra Kaliczak

Universität Gdańsk

Dozentin: Dr. Katarzyna Lukas

Student:innen: Nikodem Czajkowski, Daria Mateja, Amelia Golanowska

Die Tandemgruppe der Studenten aus Jena und Gdańsk präsentierte eine Analyse des Gedichts „Gespräch mit dem Stein“ von Wisława Szymborska. Zunächst gab die Gruppe einige Informationen zu Dichterin und ihrem Werk. Anschließend wurde das Gedicht vorgelesen, und die beiden deutschen Übersetzungen: von Karl Dedecius und Jutta Janke wurden vorgestellt und verglichen. Die Tandemgruppe zeigte die feinen Nuancen, in denen sich die beiden Übersetzungen unterscheiden. Dabei gingen die Studenten unter anderem auf die Form und Wortwahl ein. Zum Abschluss wurde erwähnt, was den deutschen Übersetzungen im Vergleich zum Original fehlt. (Tandem Jena/Gdańsk)

Uniwersytet w Jenie

Opieka naukowa: prof. Andrea Meyer-Fraatz

Studentki i studenci: Frederik Ehlert, Gaja Kornecka, Aleksandra Kaliczak

Uniwersytet Gdański

Opieka naukowa: dr Katarzyna Lukas

Studentki i studenci: Nikodem Czajkowski, Daria Mateja, Amelia Golanowska

Tandem studentów z Jeny i Gdańska zaprezentował analizę wiersza „Rozmowa z kamieniem” Wisławy Szymborskiej. Najpierw grupa przedstawiła kilka informacji o poetce i jej twórczości. Następnie wiersz został odczytany na głos, a dwa niemieckie tłumaczenia: Karla Dedicusa i Jutty Janke zostały zaprezentowane i porównane. Grupa tandemowa pokazała subtelne niuanse, którymi różnią się oba tłumaczenia. Studenci i studentki dyskutowali między innymi o formie i doborze słów. Na koniec wspomnieli, czego brakuje niemieckim tłumaczeniom w porównaniu z oryginałem. (Tandem Jena/Gdańsk, tłum. z j. niemieckiego)

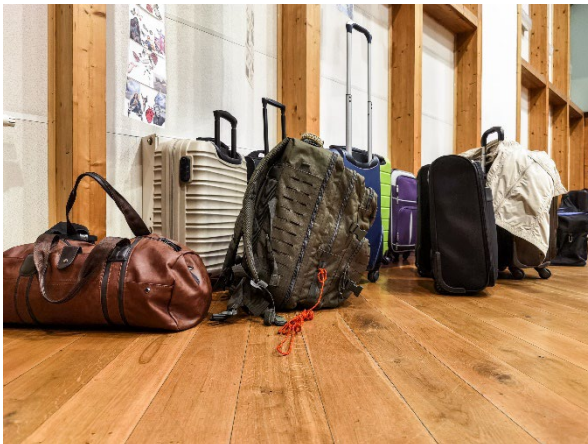

Abschließend noch einmal die Stimme der Studierenden...

Wir bewerten den Workshop sehr positiv. Wir waren sehr überrascht von der guten Organisation und Gestaltung der einzelnen Tage des Workshops.

Dabei hatten wir auch die Gelegenheit, mit den Preisträger:innen des Dedecius-Preises zu sprechen, was wir als sehr aufschlussreich und interessant empfanden. Dabei lernten wir, wie die Arbeit eines literarischen Übersetzers / einer literarischen Übersetzerin aussieht. Gemeinsam übersetzten wir Textfragmente. Wir sammelten viele neue Erfahrungen und trafen viele inspirierende Menschen – von den Student:innen bis hin zu den Dozent:innen. Wir haben sehr gut im Tandem gearbeitet, konnten mit den Anderen Deutsch sprechen und auf diese Weise unsere Sprachkompetenz erweitern. Wir haben viel Neues gelernt – zum Beispiel über das Projekt „Nowa America“, das wir positiv bewerten. Wir waren beeindruckt von dem Wunsch, Polen und Deutschland zu „verbinden“ – Kultur und Grenzen. Der Besuch des Archivs war eine interessante Erfahrung, da wir den gesamten Briefwechsel von Szymborska und Dedecius mit eigenen Augen sehen konnten.

Es war auch interessant, die Arbeit der Simultandolmetscherinnen und -dolmetscher live mitzuerleben, denn diese Möglichkeit hatten wir bisher noch nicht. Während des Workshops lernten wir auch, wie eine Ausstellung gemacht wird, was ebenfalls ein sehr interessanter Aspekt ist. Uns hat der gesamte Workshop sehr gut gefallen und wir sind froh, dass wir daran teilnehmen konnten. Wir freuen uns schon auf die nächsten Editionen des Workshops. (Amelia Golanowska und Daria Mateja, Universität Gdańsk)

Na koniec, jeszcze raz głos studentów i studentek ...

Warsztaty oceniamy bardzo pozytywnie. Byliśmy bardzo zaskoczone dobrą organizacją i rozplanowaniem poszczególnych dni warsztatów.

W ich trakcie mieliśmy okazję porozmawiać z laureatami Nagrody im. Karla Dedeciusa, co uważamy za bardzo rozwijające i ciekawe. Dowiedzieliśmy się przez to jak wygląda praca tłumacza literatury i wspólnie przetłumaczyliśmy fragmenty tekstów. Zdobyliśmy wiele nowych doświadczeń i poznaliśmy wielu inspirujących ludzi – od studentów po wykładowców. Bardzo dobrze pracowało nam się w Tandemie, pozwoliło nam to porozmawiać po niemiecku z rówieśnikami i rozwinąć w ten sposób kompetencje językowe. Dowiedzieliśmy się wielu nowych rzeczy – na przykład poznaliśmy projekt „Nowa Amerika”, który oceniamy pozytywnie. Byliśmy pod wrażeniem chęci „połączenia” Polski i Niemiec – kultury i granic. Wizyta w Archiwum była ciekawym doświadczeniem, ponieważ mogliśmy osobiście zobaczyć całą korespondencję Szymborskiej i Dedeciusa na własne oczy.

Ciekawie było również zobaczyć pracę tłumaczy symultanicznych na żywo, ponieważ wcześniej nie mieliśmy takiej możliwości. W trakcie warsztatów dowiedzieliśmy się również w jaki sposób powstaje wystawa, co również jest bardzo ciekawym aspektem. Całe warsztaty bardzo nam się podobały i cieszymy się, że mogliśmy wziąć w nich udział. Z niecierpliwością czekamy na kolejne edycje warsztatów. (Amelia Golanowska i Daria Mateja, Uniwersytet Gdański)

Veranstalter
Organizator

Schirmherrschaft
Patronat honorowy

2023 • ROK WISŁAWY SZYMBORSKIEJ

Gefördert von
Wsparcie finansowe

Partner / Partnerzy

EÜK : *Straelen*

EUROPA-UNIVERSITÄT
VIADRINA
FRANKFURT (ODER)

Institut Kultury
Willa Decjusza

DEUTSCHES
POLEN
INSTITUT

Stadt- und Regionalbibliothek
Frankfurt (Oder)

Sparkasse
Darmstadt

UNIVERSITÄT GREIFSWALD
Wissen lockt. Seit 1456

UNIWERSYTET
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Uniwersytet
ŁÓDZKI

Uniwersytet
Wrocławski

Projekt ausgezeichnet mit/ Projekt wyróżniony:

den Förderpreis des 22. Viadrina-Preises
für herausragendes grenzüberschreitendes Engagement

Foto/Zdjęcia: Adam Czernenko, Karl Dedecius Stiftung und/i Teilnehmende des Workshops/uczestnicy i uczestniczki warsztatów